

ORTA LİKYA'DAKİ KARABEL YERLEŞİMİNDE TARIMSAL ÜRETİME YÖNELİK MİMARİ BULGULAR*

Bülent İŞLER**

ÖZET

Muğla'dan Hatay'a uzanan Akdeniz sahili boyunca yapılan kazı ve yüzey araştırmalarında saptanan işlikler, Akdeniz Bölgesi'nin antik dönem ve sonrasındaki şarap ve zeytinyağı üretimine yönelik oldukça önemli bilgiler edinmemize olanak sağlamıştır. Konuyla ilgili sürdürülmekte olan araştırmalar bölgedeki işliklerin tipleri ve ürün elde etmede kullanılan tekniklere yönelik her geçen gün yeni bilgiler vermektedir. Ancak bugüne kadar yayımlanan araştırma sonuçlarında işliklerin biçim özellikleri, çalışma prensipleri üzerine net bilgiler ortaya konulmakla birlikte, işlev ve tarihlendirme sorunlarıyla ilgili halen bir fikir birliğine varılmış değildir.

Orta Likya'nın dağlık kesiminde yer alan küçük yerleşimlerde, erken Bizans mimarisi üzerine yürüttüğümüz yüzey araştırmaları, bölgedeki dini ve sivil mimari örneklerinin belgelendirilmesinin yanı sıra tarım alanlarının tespiti, zeytinyağı ve şarap işliklerinin dağılım alanları, bölge ekonomisine katkıları, presleme teknikleri, işlev ve tarihlendirme sorunlarına katkı yapmayı amaçlar. Bu bağlamda Antalya'nın Demre İlçesi, Belören (Muskar) Köyü Karabel Mahallesi'nin girişindeki yamaçta, kısmen kayalık alana konumlanan bir grup işlik bildirinin konusunu oluşturur. Tarımsal üretime yönelik bu işlikler hakkında yayınlarda bilgiye rastlanmamış olup çalışmalarımızla ilk kez çizimleri yapılmış ve konumları harita üzerine işlenmiştir. Metinde yerleşimde tespit edilen yapılar kısaca tanıtarak bölge mimarisi içindeki yeri ve önemi kapsamlı olarak değerlendirilmiştir.

Karabel'deki antik yerleşimin yakınındaki yamaçta, küçük bir alanda tespit ettiğimiz iki katlı bir konut ve çevresindeki şarap üretimine yönelik işliklerin, bölgede oldukça yaygın olan çiftlik evi ya da kule-çiftlik tarzı bir yerleşim olduğunu göstermektedir. Bu tip yerleşimler çekirdek bir yapı -genelde bir gözetleme kulesi- etrafında seyrek olarak gruplanmış şarap veya zeytinyağı işlikleri, sarnıçlar ve kayaya oyulmuş mezar yapılarından oluşur. Buluntular yerleşimin Helenistik dönemden başlayarak Bizans döneminin sonuna kadar kullanıldığını, dolayısıyla tarımsal üretim biçimlerinin yanı sıra ekonomik ve sosyal yapının da yüzyıllar boyunca benzer biçimde sürdüğünü göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Bizans, Likya, Karabel, çiftlik evi, Kule Çiftlik, şarap işliği, sarnıç,

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Öğr. Gör. Dr. Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, El-mek: bulentisler@gazi.edu.tr

ARCHITECTURAL FINDINGS REGARDING AGRICULTURAL PRODUCTION OF KARABEL SETTING IN MIDDLE LYCIA

ABSTRACT

Discovered workshops during the survey and excavations of Mediterranean coastal line that extending from Mugla to Hatay bring crucial information regarding the wine and olive production of Mediterranean Region in antique and following periods. Ongoing researches contribute to learn about the typologies of workshops and techniques while obtaining products. The published investigation outcomes supply clear information concerning the stylistic features, working principles of these workshops, however, still there is no any consensus is supplied about the function and dating problematic of these workshops.

Survey investigations of early Byzantine architecture of small mountainous settlements in Middle Lycia while aim to document the religious and civic architectural examples at the same time reveal wine and olive workshops distribution in the setting, their contribution to regions' economy, and pressing techniques. These investigations also want to solve the problems regarding functional usage and dating issues. In this regard, this paper focuses on groups of workshops which were located in Karabel Street of Belören (Muskar) Village of Demre-Antalya. Plans of these workshops who positioned in rocky side of the setting are drawn and their location marked in a map but information in publications regarding the workshops has not found. In this paper, architectural features of the discovered workshops are introduced briefly in addition to their importance within the regional architecture in detailed manner.

Architectural finding of two storey housing and its workshops for wine production expose that they are among the common farmhouse or tower-farm examples in Karbel antique settlement. These type of settlements usually having a core architectural unit such a watchtower or a house, accompanied with wine and oil workshops that scarcely located in the geography with cisterns and graven rock tomb. Archeological findings demonstrate that the setting is used starting from the Hellenistic Period to the end of the Byzantine Period. In this regard, it can be said that not only the architectural production is continued for centuries but also the economic and social structures as well are sustained in similar way.

Key Words: Byzantium, Lycia, Karabel, farmhouse, Tower Farm, Wine Workshop, Cistern.

Muğla'dan Hatay'a uzanan Akdeniz sahili boyunca yapılan kazı ve yüzey araştırmalarında saptanan işlikler, Akdeniz Bölgesi'nin antik dönem ve sonrasındaki şarap ve zeytinyağı üretimine yönelik oldukça önemli bilgiler edinmemize olanak sağlamıştır. Konuyla ilgili sürdürülmekte olan araştırmalar bölgedeki işliklerin tipleri ve ürün elde etmede kullanılan tekniklere yönelik her geçen gün yeni bilgiler vermektedir. Ancak bugüne kadar yayımlanan araştırma sonuçlarında işliklerin biçim özellikleri, çalışma prensipleri üzerine net bilgiler ortaya konulmakla birlikte, işlev ve tarihlendirme sorunlarıyla ilgili halen bir fikir birliğine varılmış değildir.

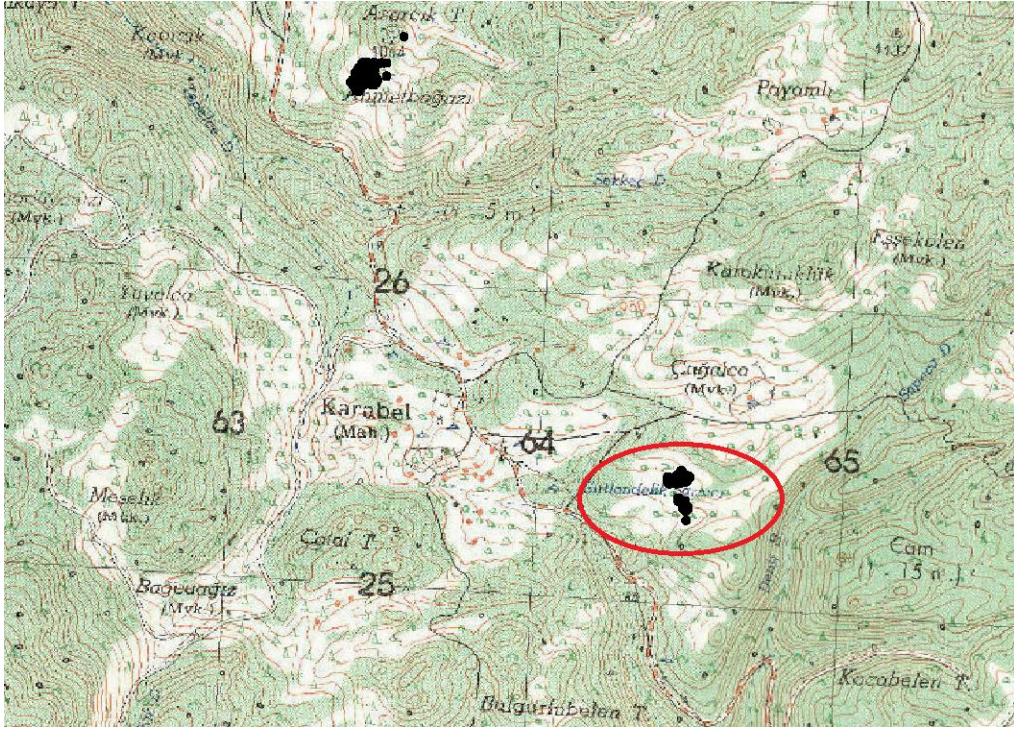
Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/10 Fall 2014

Orta Likya'nın dağlık kesiminde yer alan küçük yerleşimlerde, erken Bizans mimarisi üzerine yürüttüğümüz yüzey araştırmaları, bölgedeki dini ve sivil mimari örneklerinin belgelendirilmesinin yanı sıra tarım alanlarının tespiti, zeytinyağı ve şarap işliklerinin dağılım alanları, bölge ekonomisine katkıları, presleme teknikleri, işlev ve tarihlendirme sorunlarına katkı yapmayı amaçlar¹. Bu bağlamda Antalya'nın Demre İlçesi, Belören (Muskar) Köyü Karabel Mahallesi'nin girişindeki yamaçta, kısmen kayalık alana konumlanan bir grup işlik makalenin konusunu oluşturur. Tarımsal üretime yönelik bu işlikler hakkında yayınlarda bilgiye rastlanmamış olup çalışmalarımızla ilk kez çizimleri yapılmış ve konumları harita üzerine işlenmiştir².

Karabel antik yerleşimi Demre'nin yaklaşık 17 km. kuzeyinde dağlık alanda konumlanır. İşlikler yerleşimin girişindeki deniz seviyesinden yaklaşık 910 metre yüksekliğindeki bir tepenin yamacında, kısmen kayalık bir alanda konumlanır (Şekil 1-2). Yüzey araştırmalarımız kapsamında yerleşimde yaptığımız çalışmada olasılıkla bir konut ya da bir kule/çiftlik yapısı çevresinde birbirine çok yakın konumlanmış 6 işlik ve 10 kadar sarnıç belirlenmiştir. Çiftlik evi büyük ölçüde yıkık olmasına karşın, ana kayanın biçimlenmesiyle oluşturulan işlikler ve halen kullanılmakta olan sarnıçlar kısmen daha iyi durumda günümüze ulaşmıştır.

Şekil 1. Karabel yerleşimi yakınında yer alan işliklerin konumu

¹ Yüzey çalışmaları Beymelek ve Belören (Muskar) köyleri ve bu köylere bağlı mahallelerde 7-21 Eylül 2014 tarihlerinde yürütüldü. Gazi Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü öğretim görevlisi Dr. Bülent İşler başkanlığında yürütülen çalışmalar Kültür ve Turizm Bakanlığı adına Şakir Çakmak, Gazi Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü Araştırma Görevlisi Nesrin Aydoğan İşler, Harita Mühendisi Süleyman Memioğlu ve Kültür Rotaları Derneği adına Kardelen Karlı'nın katılımıyla gerçekleşti.

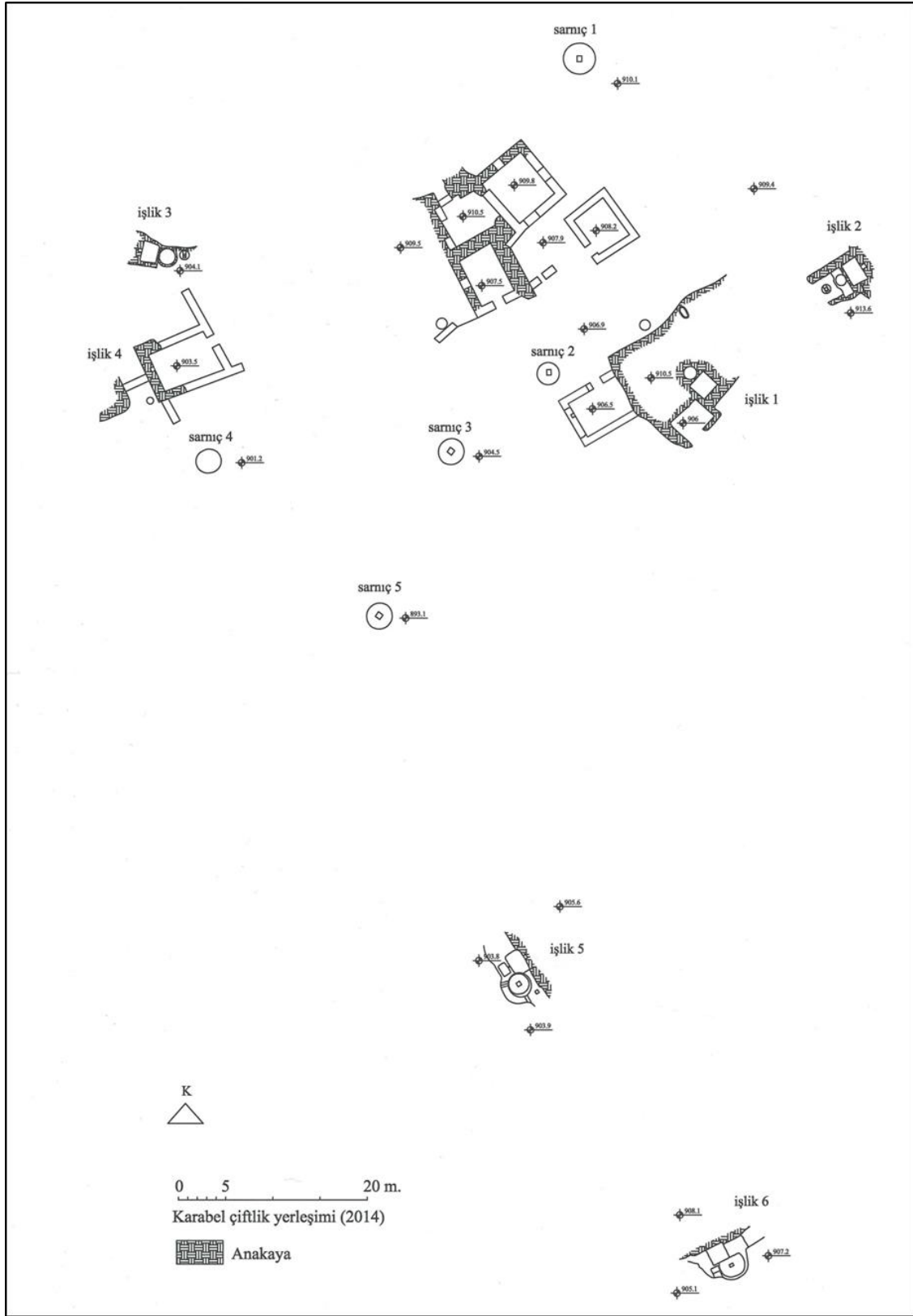
Kültür ve Turizm Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni ile yürütülen 2014 yılı çalışmalarına Suna&İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetlerini Araştırma Enstitüsü (AKMED) maddi destek sağlamıştır. Demre Kaymakamı konaklama için misafirhane Demre Belediyesi ise ulaşım için bir arazi aracı tahsis etmiştir. Başta AKMED çalışanları olmak üzere, Demre Kaymakamı Sayın Yusuf İzzet Karaman ve Demre Belediye Başkanı Sayın Süleyman Topçu'ya çalışmalarımıza sağlamış oldukları maddi ve manevi destekleri için teşekkür ederim.

² Yüzey araştırması kapsamında bölgedeki tüm Bizans dönemi yerleşimlerine gidilmesi hedeflenmektedir. Araziye tespiti yapılan tüm binalar Galileo marka, uydudan GPSli koordinat alabilen iki frekanslı alet yardımıyla ölçüleri alınmakta; netcad ortamında 1/25.000 ölçekli haritalar üzerine aktarılmaktadır. Ayrıca binaların bilgisayar ortamında çizimleri yapılmaktadır. Alınan ölçüler yardımıyla binaların üç boyutlu mevcut hallerinin ve restitusyon çizimlerinin yapılması da planlanmaktadır. Binaların yükseklik ölçüleri için ayrıca Totalstation kullanılmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/ 10 Fall 2014

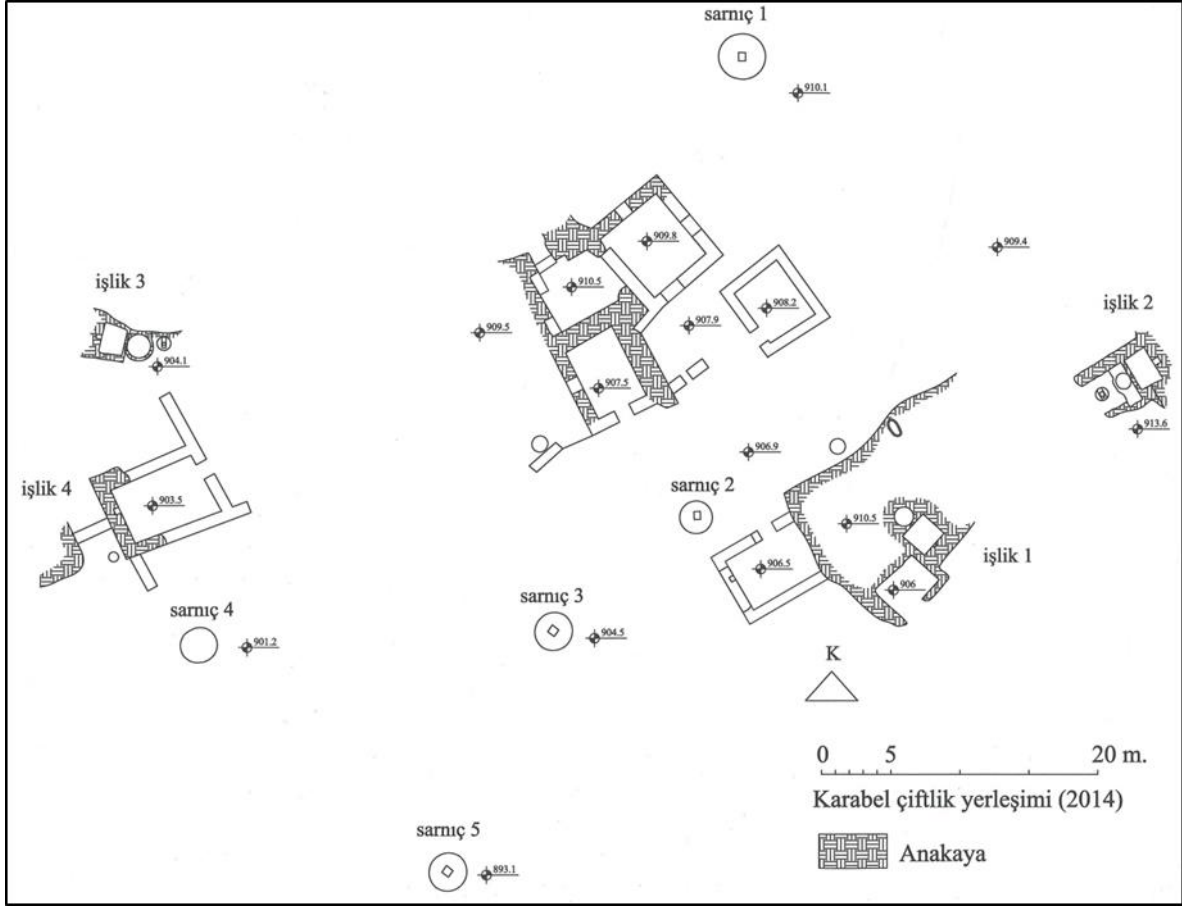

Şekil 2. Karabel çiftlik yerleşimi genel planı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/10 Fall 2014

Şekil 3. Karabel Kule çiftlik ve çevresindeki işlik ve sarnıçlar

Kule çiftlik: Yerleşimin merkezini en az iki kattan oluşan kule çiftlik yapısı oluşturur. 2 numaralı sarnıcın kuzeyinde yer alan bina çaprazlama yerleştirilmiş toplam dört odadan oluşmaktadır. Olasılıkla güneydoğu odanın bulunduğu yere Bizans döneminde yeni ayrı bir mekan/ev eklenmiştir. Günümüze oldukça kötü durumda ulaşan yapının taş örgü duvarlarını izlemek oldukça güç olmuştur. Ana kayaya oyularak oluşturulan duvarlardan yapının genel görünümü ve planı çıkartılabilmektedir (Şekil 3). Kuzeyde kalan iki odasının zemin seviyesi kötü diğer ikisine göre 3.5 metre kadar daha üsttedir. Güneybatı odanın güney duvarı dışında kalan diğer duvarları ana kayanın oyulmasıyla oluşturulmuştur. Dolayısıyla binanın en iyi korunmuş bölümüdür. Mekana batı ve güney duvarları ortasındaki her biri 1.20 m. genişliğindeki iki kapıdan girilir. Duvarlarının üst kısmında ahşap kat ayırımını belirleyen kalas yuvaları görülür. Mekanın ikinci kat seviyesi kuzeyde kalan iki mekanın zemin seviyesiyle aynı kottadır. Güneydoğu oda çok fazla tahrip olduğu için mimarisi hakkında bir şey söylemek oldukça zordur. Odanın kısmen içine sonradan eklenen ve olasılıkla konut işleviyle kullanılan mekan düzgün kesme taş duvarlara sahiptir. 3.93x4.82 m. ölçülerindeki mekanın batı duvarında 1.20 m. genişliğinde bir kapı açıklığı bulunur. 0.75 m. kalınlığındaki duvarları mekânın iki katlı olabileceğini düşündürür. Alt katta pencere açıklıklarının bulunmaması ve kapının konut yapılarına göre daha geniş olması alt katın daha çok depo olarak kullanıldığını göstermektedir.

Kule çiftlik yapısının kuzeyinde yan yana konumlanan iki mekanın kalan izlerden en az iki katlı olduğu anlaşılmaktadır. Mekanların duvarlarında bazı açıklıklar bulunmakta ancak bu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/ 10 Fall 2014

açıklıkların pencere mi yoksa kapı mı olduğu anlaşılamamaktadır. Mekanların ana kaya dışındaki duvarları klasik dönem poligonal duvar tekniğinde oluşturulmuştur (Şekil 6).

Şekil 4. Çiftlik evi doğudan genel görünümü

Şekil 5. Çiftlik evi güneyden görünümü

Şekil 6. Karabel çiftlik evi duvarından ayrıntı.

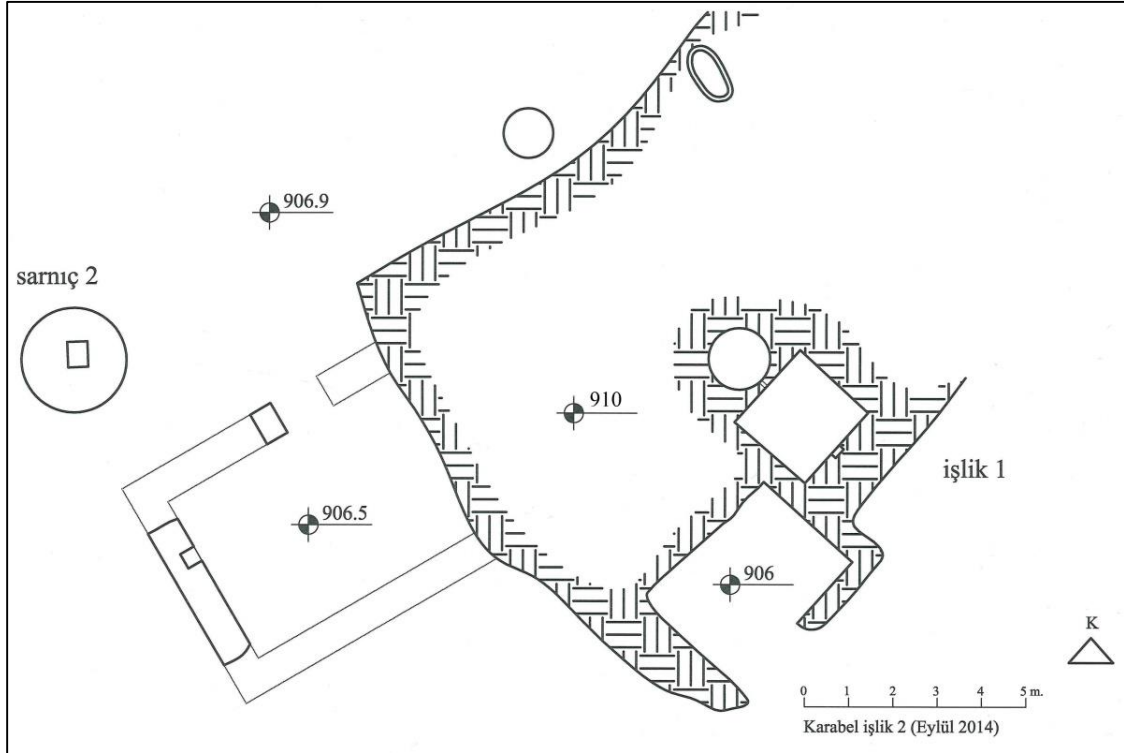
Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/10 Fall 2014

İşlikler:

1. işlik 2.30x2.20 m. boyutlarındaki ezme teknesi ve bir biriktirme havuzundan oluşur (Şekil 7-8). Yaklaşık 0.50 m. derinliğindeki ezme teknesinin doğu duvarı ortasında 0.35 m. derinliğinde bir kalas yuvası bulunur. Ezme teknesinin zemini, daha alt kotta yer alan biriktirme havuzuna doğru eğimlidir. İçi moloz dolu olmasından dolayı derinliği ölçülemeyen biriktirme havuzunun benzer örneklerine göre 1.50 m. kadar olması gerekir. 1.20 m. çapındaki biriktirme havuzu küçük bir delikle ezme teknesiyle bağlantılıdır. İşliğin güneybatı yanında her biri en az iki katlı olduğu anlaşılan iki ayrı mekan bulunur. Mekânlardan güneydeki tamamen ana kayanın biçimlendirilmesiyle oluşturulmuş, batıdaki, doğuda ana kayaya dayanmakta diğer duvarları düzgün kesme taş örgü duvarla inşa edilmiştir. Batı mekanın sadece kuzeye açılan kapısı ile batı duvarının bir bölümü günümüze gelebilmiştir. Her iki mekan işliğe göre 4 metre daha alt kotta yer almaktadır. Mekanların ana kayaya dayalı duvarlarının üst kısmında ahşap kat ayrımına işaret eden oluklar görülmektedir. Dolayısıyla iki katlı oldukları anlaşılan mekânların ikinci katları işliğin bulunduğu düzlüğe aynı seviyede olup olasılıkla bu düzlüğe açılmaktadır.

Şekil 7. Karabel 2 numaralı işlik ve ek yapıları

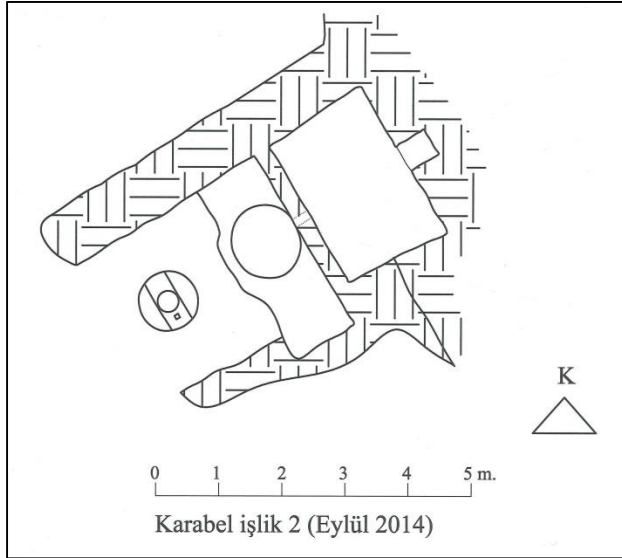
Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/ 10 Fall 2014

Şekil 8. Karabel 1 numaralı işlik planı ve genel görüntüsü

2. işlik ana kayaya oyularak oluşturulmuş 2.80x1.95 m. boyutlarındaki ezme teknesi, biriktirme havuzu ve vida ağırlık taşından oluşur (Şekil 9-10). İşliğin ahşap kısımları haricinde diğer elemanlar yerli yerinde günümüze kadar ulaşmıştır. Bu bağlamda hem işlikteki presleme tekniği, hem de işlev anlamında bize çok bilgi vermektedir. Ezme teknesi bir bölümü kırılmış ve içi moloz dolmuş haldedir. Ezme teknesinin doğu duvarı ortasında, 0.50 m. genişliğinde 0.55 m. derinliğinde bir kalas yuvası bulunur. Daha alt kottaki, 1.20 m. çapındaki biriktirme havuzu küçük bir delikle ezme teknesine bağlanır. Biriktirme kabının 1 m. batısında vida ağırlık taşı bulunur.

Şekil 9.-10. Karabel 2 numaralı işliğin planı ve genel görüntüsü

3. işlik 2.30x1.70 m. boyutlarındaki ezme teknesi, biriktirme havuzu ve vida ağırlık taşından oluşuyor (Şekil 11-12). 2 numaralı işlikte olduğu gibi işliğin ahşap kısımları haricinde

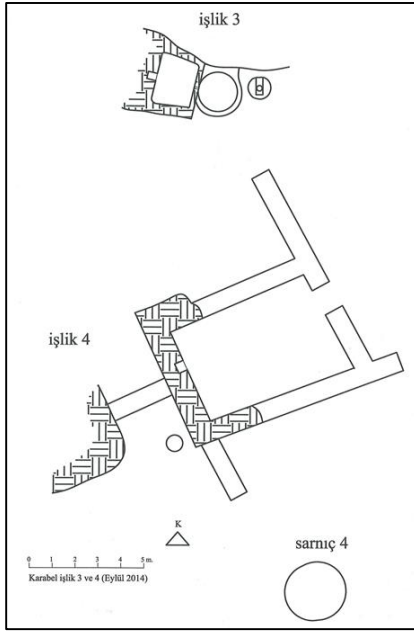
Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/10 Fall 2014

diğer elemanlar yerli yerinde günümüze kadar ulaşmış olmasından dolayı presleme tekniği ve işlev konusunda ayrıntılı bilgi vermektedir. Ezme teknesi ve biriktirme havuzunun bir bölümü kırılmış ve içi moloz dolmuş haldedir. Ezme teknesinin doğu duvarı ortasında, 0.33 m. genişliğinde 0.40 m. derinliğinde bir kalas yuvası bulunuyor. Daha alt kottaki, 1.10 m. çapındaki ana kayaya oyularak oluşturulmuş olan biriktirme havuzu küçük bir delikle ezme teknesine bağlanır. Biriktirme havuzunun hemen yanında vida ağırlık taşı bulunur.

4. işlik üç numaralı işliğin güney yanındadır. Diğer işliklerden farklı olarak bir bölümü ana kaya oyularak bir kısmı da duvar örülerek oluşturulmuş kapalı bir mekândan oluşmaktadır. Doğubatı doğrultusunda dikdörtgen planlı işliğin doğu duvarına açılmış 1.20 m. genişliğindeki kapı açıklığından giriş sağlanmıştır (Şekil 11). İşliğin ana kayadan oluşan batı duvarının ortasında 0.45 m. genişliğinde ve 0.40 m. derinliğinde baskı kolu yuvası bulunmaktadır. Duvarlarının üst bölümü yıkık olan işliğin ezme teknesi ve biriktirme havuzu toprak altındadır (Şekil 13). Dolayısıyla mimarisini anlamak için yeterli veri sunmamaktadır. Ancak bu tip işlikler genellikle iki katlı olup üst katları konut olarak kullanılır. 0.80 m. olan duvar kalınlığı da işliğin iki katlı olduğunu göstermektedir. İşliğin batı duvarının önünde dışta yere oyulmuş bir tandır bulunmaktadır. Bölgedeki konut yapılarında pişirme işi çoğunlukla evin avlusundaki ocaklarda gerçekleştirilir. Bu gelenek bölgedeki ve Anadolu'nun birçok kırsal yerleşimde halen devam ettirilmektedir. Dolayısıyla tandır, binanın ikinci katının konut işlevinde kullanıldığını desteklemektedir.

Şekil 11. 3 ve 4 numaralı işliklerin planı Şekil 12. 3 numaralı işlik doğudan genel görünümü

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/10 Fall 2014

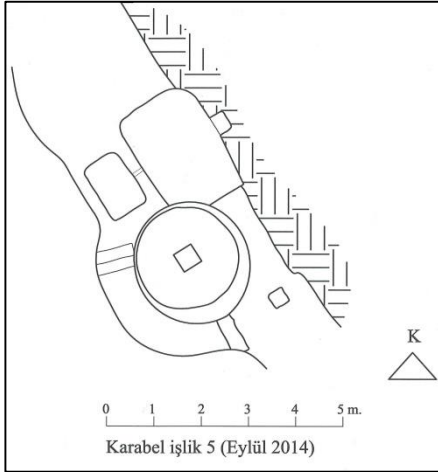

Şekil 13. Karabel 4 numaralı işlik doğudan genel görüntüsü

5. işlik 2.80x1.90 m. boyutlarında bir ezme teknesi ve ezme teknesine bağlı bir biriktirme havuzundan oluşur (Şekil 14-15). 0.40 m. derinliğindeki ezme teknesinin kuzey duvarı ortasında 0.35 m. derinliğinde bir baskı kolu yuvası yer almaktadır. Biriktirme havuzu ise 1.00x1.50 m. boyutlarında dikdörtgen planlıdır. İşliğin hemen yanına, yaklaşık 5 m. derinliğe sahip küçük ölçekli bir sarnıç bulunmaktadır.

6. işlik 2.00x2.00 m. boyutlarında bir ezme teknesi ve ezme kabına bağlı bir biriktirme havuzundan oluşur (Şekil 16-17). Yaklaşık 0.40 m. derinliğindeki ezme teknesinin kuzey duvarı ortasında baskı kolu yuvası bulunur. Teknenin zemini biriktirme havuzuna doğru hafif eğim verilmiş ezme teknesinden biriktirme havuzuna iki delik açılmıştır. İşliğin biriktirme havuzu daha sonraki bir evrede içi genişletilerek sarnıç haline getirilmiştir. İşliğin 50 metre kadar güneyinde, olasılıkla işliğin bulunduğu yamaçtan aşağı yuvarlanmış bir vida ağırlık taşı bulunur (Şekil 18).

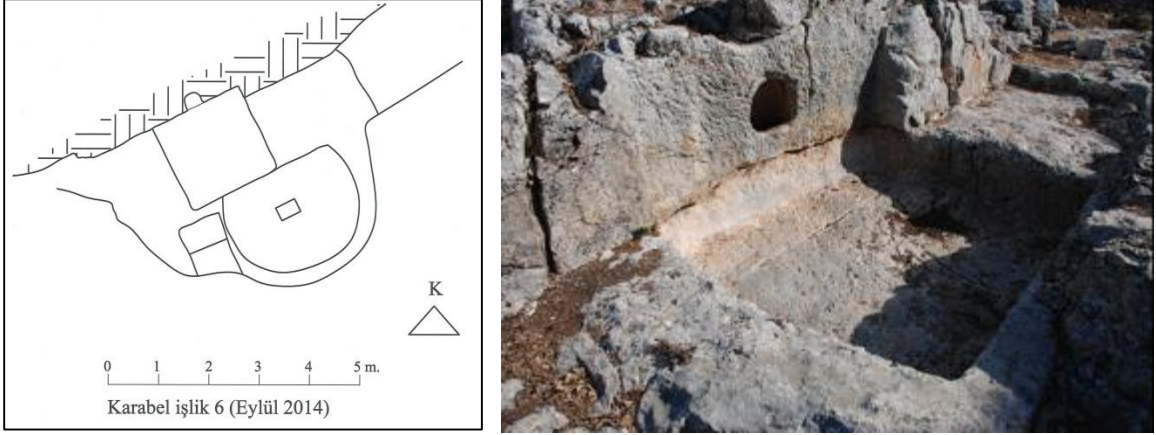

Şekil 14-15. Karabel 5 numaralı işlik planı ve genel görüntüsü

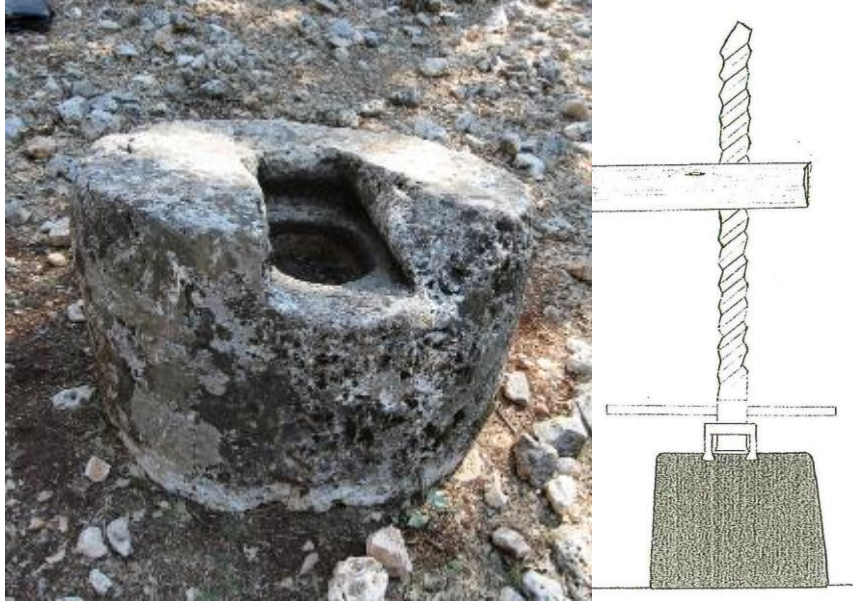
Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/10 Fall 2014

Şekil 16-17. Karabel 6 numaralı işlik planı ve genel görüntüsü

Şekil 18. Karabel 5 numaralı işliğe ait vidalama taşı

Sarnıçlar:

Dağlık Orta Likya Bölgesi'nde su ihtiyacı çoğunlukla ana kayaya oyularak oluşturulmuş sarnıçlardan sağlanmıştır. Antik dönemlerden başlayarak günümüze kadarki süreçte bölgede yaşayan insanların ve hayvanların su ihtiyacı yaz boyunca bu yapılardan sağlanır. İşliklerle bağlantılı olan sarnıçlar zeytinyağı ve şarap üretiminde de kullanılır. Dolayısıyla bölgedeki yerleşimlerdeki kilise ve konutların her birinin kendine ait bir ya da birden fazla sarnıcı bulunmaktadır. Ayrıca antik yolların kenarlarında da yolcuların su ihtiyacını karşılamak üzere, belli mesafelerde sarnıçlar da inşa edilmiştir. Sarnıçların çok büyük bölümü yağmur sularının biriktirilmesiyle doldurulmuştur. Bu amaçla binaların çatılarından uzanan kanallar ve yakın çevrelerindeki kayalık alanda oyuklar yapılarak yağmur suları sarnıçlara yönlendirilmiştir. Su kaynaklarının üzerine yapılan bazı sarnıçlar, yağmur sularının yanı sıra kaynak suyu ile beslenir.

Yerleşimde ikisi işliklerle bağlantılı, sekizi bağımsız halde toplam on sarnıç yapısı tespit edilir. Sarnıçlardan biri büyük ölçüde tahrip olmasına karşın diğerleri halen kullanılmaktadır. Yerleşimde tespit ettiğimiz sarnıçlar büyük oranda ana kaya oyularak oluşturulmuş, ağız kısımları

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/10 Fall 2014

kesme taş duvarla örülüdür (Şekil 19). Tahrip olmuş sarnıçta da açıkça görüldüğü üzere içleri armut biçiminde tabana doğru genişleyen sarnıçların iç yüzeyinin, su kaybını azaltmak için kırmızı renkli harç ile sıvandığı görülür (Şekil 20). Yerleşimdeki sarnıçların derinlikleri 5–15 m. arasında değişmektedir. Hem buharlaşmayı hem de içine hayvanların düşmesini önlemek için ağız kısmı yüksek ve dar örülmüştür. Günümüzde de bölgedeki çobanların birçoğu çadırlarını ve baraklarını bu sarnıçların yakınına kurmakta, yıllık bakımlarını yaparak su ihtiyaçlarını bu yapılardan karşılamaktadır.

Şekil 19. sarnıç genel görünümü

Şekil 20. Yakık sarnıçtan genel görüntü

Değerlendirme

Karabel'in bulunduğu Orta Likya, doğusunda yüksekliği 2300 metreye ulaşan Gülmez ve Alacağ, kuzeyde susuz dağı, batıda Akdağ ile yüksek engebeli bir yapıya sahiptir. Kıyıda yoğunlaşan büyük kentlerin dışında engebeli araziye dağılmış halde çok sayıda küçük yerleşim birimi bulunur. Bölgedeki dağınık haldeki küçük tarım arazilerine bağlı olarak, büyük ölçekli

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/10 Fall 2014

yerleşimler yerine, birbirine uzak olmayan küçük ölçekli köy, çiftlik/bey evi ya da manastır gibi kırsal yerleşimlerin kurulmasına neden olmuştur. Yerleşimlerin yakın çevresindeki Helenistik kule yapıları ya da mezar anıtlarından anlaşılacağı üzere çoğu Helenistik dönemden itibaren Bizans Dönemi'nin sonuna kadar kesintisiz iskan görmüştür³.

Dağlık yerleşimlerde küçük gruplar halinde yaşayan halkın geçim kaynağı büyük ölçüde teraslanarak oluşturulmuş tarım alanlarından elde edilen tarımsal üretime dayalıydı. Tarımdan elde edilen ürün yıllık yiyecek ihtiyacını karşıladığı gibi ticari olarak da bölge ekonomisi için önemli bir kazanç kaynağıydı. Her alanda korunaklı bir konuma sahip olan Alacadağ eteklerinde kurulu yerleşimlerde üretilen fazla ürünler kıyı bölgelerindeki büyük kentlere katır sırtında taşınarak ticareti yapıyordu. Yani kırsal yerleşimler tarımsal üretimin, kıyı yerleşimleri ise üretilen ürünün değiş tokuşunun yapıldığı merkezlerdi.

6. yüzyılda Karabel çevresinde yaşamış olan Sionlu Nikolaos'un Vita'sı dağlık Orta Likya'daki yerleşimlerin dağılımı, özellikleri, politik, sosyal ve ekonomik hayattaki rolü hakkında önemli bilgiler verir. Vita'da dağlık alanlarda kurulmuş olan manastırlarda da tarımsal üretim yapıldığı anlatılmakta; halkın kırsal kesimden kıyı kentlerine tahıl, un, şarap ve yakacak odun götürdüğü belirtilmektedir. Aktarılan bilgiden üzüm ve tahıla dayalı tarımsal üretimin yanında halkın hayvancılık ve ormancılıkla uğraştığı, elde edilen ürünlerin ticaretinin yapılmasıyla kırsalda güçlü bir üretim ve ekonominin oluştuğu anlaşılmaktadır. Elde edilen kazanç sayesinde dağlık alanda anıtsal boyutlarda dini yapılar inşa edilebilmiştir. 543/544 yılında meydana gelen veba salgını sonucunda yaşananlar dağlık alanda üretilen ürünlerin kıyı kentleri için hayati öneme sahip olduğunu da göstermektedir. Sionlu Nikolaos, veba salgınından dolayı Myra'ya ve kıyı kentlerine ticaret yapılmamasını önermiştir. Dağlık alandan kıyı kentlerine olan mal akışı durma noktasına gelmiş, bunun sonucunda yaşanan ekonomik durgunluktan Myra Piskoposu, Sionlu Nikolaos'u sorumlu tutmuştur⁴.

Karabel'deki antik yerleşimin yakınındaki yamaçta, küçük bir alanda tespit ettiğimiz iki katlı birkaç konut ve çevresindeki işliklerin, bölgede oldukça yaygın olan çiftlik tarzı bir yerleşimin olduğunu göstermektedir. Bu tip yerleşimler çekirdek bir yapı –genelde bir gözetleme kulesi veya bir büyük çiftlik evi- etrafında seyrek olarak gruplanmış şarap veya zeytinyağı işlikleri, sarnıçlar ve kayaya oyulmuş mezar yapılarından oluşur. Kule çiftlik ya da çiftlik evleri olarak adlandırılan bu yapılar aynı zamanda bölgedeki en küçük yerleşim birimini oluşturur.

Kırsal kesimde, köyler ve çiftliklerin yanı sıra sıkça karşımıza çıkan kulelerin işlevleri hakkında farklı yorumlar yapılmıştır. İlk olarak bunların haberleşmede postanın el değiştirildiği menzil istasyonlar⁵, herhangi bir tehlike karşısında korunaksız bir çevrede yaşayan halkın sığınabilecekleri bir mekân ya da küçük askeri üsler/garnizon olarak⁶, belki de haydutlara karşı nöbet tutmak amacıyla yapıldıkları düşünülmüştür. Son yıllarda yapılan araştırmalar kulelerin bir çiftliğin çekirdeğini oluşturduğunu ortaya koymuştur. Geç Klasik ve Erken Helenistik dönemde

³ Myra'nın dağlık alanındaki antik ve Bizans dönemi yerleşimleri için bakınız Çevik, N. "Myra-Demre Çevresinde Bulunan Antik Yerleşimler" *Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve çevresi*, ed. N. Çevik Antalya, s. 181-232; İşler, B. (2010) "Myra ve Çevresinde Bizans Dönemi" *Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve çevresi*, ed. N. Çevik, Antalya, s. 233-256.

⁴ Vita ve 543/544 yılında meydana gelen veba salgını sırasında halkın şehre tahıl, un, şarap ve yakacak götürmeye yanaşmadığından bahsedilir. Bkz. Sevcenko, I. ve N. P. (1984). *The Life of Saint Nicholas of Sion*, Massachusetts, s. 82-85, 96-97; Foss, C. (1996). *Cities, Fortresses and Villages of Byzantine Asia Minor*, London, s. 307; Hellenkemper, H. G. ve F. Hild. (2004). *Lykien und Pamphylien, Tabula Imperii Byzantini* 8, Wien, s. 115.

⁵ Orta Likya bölgesindeki Kule yerleşimleri üzerine en ayrıntılı çalışmayı yapan Konecny bu görüşe karşı çıkar. Ona göre kulelerin haber istasyonu olarak algılanabilmesi için önemli bağlantı hatları kenarında ya da görüş sahası oldukça geniş olan zirveler üzerinde yoğunlaşması beklenirdi. Fakat Likya'daki kuleler için her iki durum da söz konusu değildir. Genellikle verimli küçük arazilerin kenarında yer alan kulelerin ek yapıları, tarımla ilgili donanımları ve birbirlerine çok yakın konumlanmaları haber istasyonu oldukları tezini çürütür. Bkz. Konecny, A. (1997). *Turmgehöfte in Zentral und Ostlykien*, Viyana s. 90 vd..

⁶ Kule yerleşimleri en fazla 10-15 kişi barındırabilecek ölçülerdedir. Bundan dolayı donanımlı garnizonların yaşamasına yetecek kadar yeterli yer bulunmadığı görüşü hakimdir. Bkz. Konecny 1997, s. 91.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/ 10 Fall 2014

Ege Bölgesi ve çevresinde ortaya çıkan ve genel olarak çok fonksiyonlu kullanılan bir kuleden – konut yapısı, çalışma alanı, zemin katı ahır ve depo olarak kullanılan- yan yapılardan ve duvarla çevrilmiş bir avludan oluşan bu yapı tipi “Kuleli Çiftlik” adıyla tanımlanmıştır⁷. Çiftliklerin kuleli yapılmasının nedenlerinden biri insanların ve onların mallarını yağmalardan korumaktır.

Kilikya ve Orta Likya’da Kyaneai yöresinde Asar Köte, Kale Tepesi gibi M.Ö. 4. yüzyıla ve Hellenistik döneme tarihlenen kuleli çiftlikler bulunur⁸. Karabel yerleşiminin merkezinde de bir Hellenistik dönem kulesi kısmen sağlam halde günümüze ulaşmıştır. Birkaç kattan oluşan Kule evler Ege bölgesinde ve Kafkaslarda Sveneti bölgesinde konut olarak günümüze kadar kullanılmaya devam etmiştir⁹. Ege bölgesinde tarım arazilerinin yakınında kurulu Kule evler, dar mazgal pencerelerle aydınlatılmış alt katları bir çeşit depolama amacı ile kullanılmıştır. Bazen üst bazen de orta katta bulunan ocak nişi, evin bu bölümlerinin mutfak ve günlük işlerin görüldüğü yerler olduğunu gösterir¹⁰. Kulelerde iç hacim ahşap bölüntülerle katlara ayrılmış, üst katlara çıkış, mekânın bir köşesine yerleştirilen ahşap merdivenlerle sağlanmıştır. Genelde zeminden çatıya kadar yükselen bir direk, tavanı taşıyan kirişlere destek olur.

Kule Çiftlik ve Bey/çiftlik evleri yerleşimleri, asıl büyük yerleşimlerin uzağında küçük tarım arazilerinin yakınındaki kayalık alanlara kurulur. Bölgede küçük tarım alanları çevresinde bu tür kule çiftlik merkezli çok sayıda küçük yerleşim birimi bulunur. Kule çiftlik yerleşimlerinin birçoğu Bizans dönemi yerleşimlerinin de çekirdeğini oluşturmuştur. Örneğin Karabel Asarcık Batı manastır yerleşimi bir kule yapısı etrafında şekillenmiştir¹¹. Karabel’de belgelendirdiğimiz, antik dönem asıl yerleşiminin 1,5 km. kadar güneydoğusunda konumlanan yerleşim de kule çiftlik yerleşimlerin tüm özelliklerini taşımaktadır. Ortasındaki kule çiftlik yapısı ile birlikte çok sayıda sarnıç ve ışık bulunması yerleşimde tarımsal üretimin ön planda olduğunu gösterir.

Kule çiftlik yapısı etrafında konumlanan ışıklar tarım alanları yakınında, biri dışında herhangi bir mimari yapıya bağlı olmaksızın üzeri açık yapılar halindedir. Sadece 4 numaralı ışık olasılıkla bir konut yapısının alt katını oluşturur. Işıkların tarım alanlarının yakınında inşa edilmesi pratik bir uygulamadır. Ürünün yetiştirildiği tarım alanında preslenmesi taşıma kolaylığı sağlamaktaydı. Kule çiftlik yapılarının kayaya oyma mekanları, elde edilen ürünün sabit ısılarda saklanması için uygun ortam sunmaktaydı.

Likya bölgesinde saptanan üzüm preslerinin sayısal çokluğu ve bunların iyi korunmuşluğu, gerçekte preslerin yer seçimlerinde açık kayalık alanların tercih edilmesinin bir sonucudur. Bölgedeki ışıkların ana kayaya yapılması gelenek haline gelmiştir. Ana kayalara oyulan ışıklar, kayaların sağladığı uzun yaşama olanaklarıyla, neredeyse ilk günkü biçimleriyle zamanımıza kadar gelebilmiştir. Ana kaya sağlam ve sızdırmaz yapısıyla düzgün yüzeyler yaratılmasına olanak

⁷ Konecny 1997, 13.

⁸ Kilikya Bölgesi’ndeki kule çiftlik yerleşimleri için bkz. Durugönül, Serra. (1995). “Kilikia Kulelerinin Tarihteki Yeri”. *Arkeoloji Dergisi, Sayı: III*, İzmir, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, s. 197–203; Durugönül, Serra. (1996). “1995 Yılı İçel İli (Antik Dağlık Kilikya) yüzey araştırması. kuleler ve yerleşim yerlerine olan ilişkileri” *14. Araştırma Sonuçları Toplantısı I*, Ankara, s. 253-258; Durugönül, Serra. (1998). *Türme und Siedlungen im Rauhen Kilikien. Eine Untersuchung zu den archäologischen Hinterlassenschaften im Olbischen Territorium*. Asia Minor Studien 28, R. Habelt, Bonn.

⁹ Ege Bölgesi Yeni Foça civarındaki kule evlerinin Bizans ve Bizans öncesine dayanan konut mimarisinin bir devamı olarak düşünülmüştür. Kule evlerin plan ve işlev özellikleri için bkz. Arel, A. (1990). Foça Bağ Evleri ve Kule Ev Geleneği. *VII. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Antalya 18-23 Mayıs 1989*, Ankara, s. 43–71; Arel, A. (1993). Foça Bağ Evleri ve Kule Ev Geleneği. *Egemimarlık, 10/3*, s. 37.

¹⁰ Arel 1990, s. 44.

¹¹ Asarcık Batı yerleşimi ve bölgedeki diğer kule çiftlik yerleşimlerinin özellikleri için bkz. Bulut, S. (2007a). “Beydağları Çiftlik Yerleşimleri ve Işıklar”. *Silifke Müzesi Konferansları Kasım 2005-Nisan 2006*, Silifke s. 23–33; Bulut, S. (2007b). “Gazelin İni: Trebenna Teritoryumundan Bir Çiftlik Evi” *Doğudan Yükselen Işık Arkeoloji Yazıları, Atatürk Üniversitesi 50. Yıl Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı*, Erzurum, s. 417–431; İşler, B. (2009) Likya Bölgesi’nde Karabel Asarcık’taki Erken Bizans Dönemi Yerleşimi. H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi, Ankara, s. 70-124, 221-222; İşler, B. (2012) “Likya Bölgesindeki Karabel-Asarcık Yerleşimi Yapılarının Plan ve İşlev Özellikleri Üzerine Gözlemler” *Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması I: Anadolu Akdenizi Sempozyumu 04-07 Kasım 2009*, Antalya, s. 161-173.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/10 Fall 2014

vermekle birlikte, güç gerektiren ezme ve presleme işlerinde, baskı kolu için sağlam bir yapı oluşturur.

İşliklerle ilgili en büyük sorun zeytinyağı mı yoksa şarap üretimi için mi yapıldıklarıdır. İşliklerin işlevini anlamada üretim biçimleri, çevredeki tarım teraslarının şekli ve antik dönem kaynakları katkı sağlamaktadır.

Zeytinyağı işliklerini ayırt etmede trapetum ve orbis adı verilen taş aletler belirleyicidir¹² Zeytinyağı üretmek için öncelikle zeytin çekirdeğinin parçalanması ardından ucuna bağlanan taş ağırlıklardan oluşan bir mekanizma ile preslenmesi gerekir. Ezilerek hamur haline getirilen zeytin taneleri, ahşap ve taşlardan oluşan ağırlıklar yardımı ile preslenir. Son olarak da presleme sonucunda ortaya çıkan sıvı, içindeki yabancı maddelerden ve sudan ayrıştırılır.¹³

Zeytin tanelerinin sert olması nedeniyle zeytin çekirdeklerini ezme için tokmak ya da taştan yapılmış ağır ezicilere ihtiyaç vardır. Ezme işi ya yaklaşık 1 metre çapında ve 0.25–0.30 m. derinliğinde ana kayaya oyulmuş oyuklarda ağır tokmaklarla ya da yaklaşık 0.40– 0.90 çapında 0.15–0.35 m. kalınlığında orbis adı verilen yuvarlak taşlarla yapılır. Ezilen zeytinler kenarlarında küçük olukların bulunduğu trapetum tekneleri üzerinde preslenir. Presleme sırasında yağı tümüyle alabilmek için torbaların sıcak su ile ısıtılması gerekir. Teknenin kenarlarındaki oluklar yardımıyla elde edilen sıvı bir yerde toplanır. Ancak sıvının toplandığı kaplar hakkında çok bilgi bulunmaz. Toplama yerleri ile ilgili bilgilerin azlığı süzülen yağın olasılıkla doğrudan kaplara alınmasından kaynaklanır. Üzüm preslerinde olduğu gibi posanın çökertilmesi ve mayalanma (fermantasyon) için toplama havuzunda belirli süre bekletilmesi gibi bir zorunluluk olmadığından, zeytinyağı işliklerinde büyük toplama havuzlarına gerek duyulmamıştır¹⁴.

Trapetum tekneleri ve bunların içlerinde döndürülen orbisler Likya ve Karia bölgelerinde çok sayıda bulunmuştur¹⁵. Ancak Karabel'deki belgelendirdiğimiz işliklerde ne zeytin çekirdeğini parçalamak ve ezme için kullanılan orbis taşlarına ne de ezilen zeytinin yağını çıkartmak için kullanılan, yanlarında oluklar bulunan trapetum teknelerine rastlanmamıştır. Dolayısıyla ezme teknesi ve ezme teknesi ile bağlantılı biriktirme havuzunun bulunduğu Karabel'deki işliklerin daha çok şarap üretimine yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

Şarap üretimi için üzümleri çiğneme, presleme ve mayalanma olmak üzere üç aşama vardır. Birinci aşamada bir havuz içine toplanan üzüm salkımları çoğu zaman ayakla ezilerek suyunu salması sağlanır. Bu ilk aşamada elde edilen sıvı en iyi kalite üründür. İkinci aşama, ezilen üzüm kabuk ve saplarının bir çuvala doldurularak çuvalların burkulması veya ahşap kalas yardımıyla altında preslenmesidir. Presleme işlemi, çuvalların işliğin bir ucundaki deliğe yerleştirilen kalasın altına konulmasıyla gerçekleşir. Kalasın diğer ucunda bulunan, ağırlık taşına bağlanmış ahşap vidanın döndürülmesiyle kalasın altındaki çuvallara baskı uygulanır ve böylece sıvının çıkması

¹² Zeytinyağı işlikleri için bkz. Forbes, H. A. ve L. Foxhall, (1978). "The Queen of All Trees". *Expedition 21.1*, s. 37 vd.; Mattingly 1988, 153 vd.; Hadjisavvas, S. (1992). *Olive Oil Processing in Cyprus: from the Bronze Age to the Byzantine Period*. Studies in Mediterranean Archaeology XCIX s. 7 vd.; Diler, A. (1994). "Akdeniz Bölgesindeki Antik Çağ Zeytinyağı ve Şarap İşlikleri". *11. Araştırma Sonuçları Toplantısı Ankara 24–28 Mayıs 1993*, Ankara, s. 506-508; Frankel, R. (1997). "Presses for Oil and Wine in the Southern Levant in the Byzantine Period". *Dumbarton Oaks Papers 51*, s. 73 vd.; Konecny, A. (1998), "Lykische Ölpressen. Einige Ölpressen auf dem Bonda Tepesi und im Gebiet von Isthada". *ÖJh 67*, s. 121 vd.; Frankel, R. (1999). *Wine and Oil Production in Antiquity in Israel and other Mediterranean Countries*, s. 41 vd.; Aydınoglu, Ü. (2009) *Dağlık Kilikya Bölgesinde Antik Çağda Zeytinyağı ve Şarap Üretimi: Üretimin Arkeolojik Kanıtları*, İstanbul Ege Yayınları; Aydınoglu, Ü. ve Şenol, A. K. (ed), (2010). *Antik Çağda Anadolu'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi Sempozyum Bildirileri Mersin 06-08 Kasım 2008*, İstanbul.

¹³ Zeytinyağı preslerinin biçimleri ve çizimleri için bkz. Frankel 1997, 73–84.

¹⁴ Diler 1994, 507; Aydınoglu 2009.

¹⁵ Akdeniz bölgesindeki zeytinyağı üretiminde kullanılan trapetum, orbis ve ağırlık taşlarının özellikleri, fotoğrafları ve çizimleri için bkz. Diler, A. (1994). "Akdeniz Bölgesindeki Antik Çağ Zeytinyağı ve Şarap İşlikleri". *11. Araştırma Sonuçları Toplantısı Ankara 24–28 Mayıs 1993*, Ankara, s. 506; Diler, A. (1995a). "Akdeniz Bölgesindeki Antik Çağ Zeytinyağı ve Üzüm Presleri", 1993. *12. Araştırma Sonuçları Toplantısı Ankara 30 Mayıs-3 Haziran 1994*, Ankara, s. 441-458; Frankel 1997, 73–84; Konecny 1998, 121–194; Frankel 1999

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/ 10 Fall 2014

sağlanır. Preslemede son bir aşama kalan posanın üzerine su eklenmesidir. Su eklenerek elde edilen şarap en kötü kalitedir ve daha çok çalışanlar tarafından tüketilir. Presleme sonucu ortaya çıkan sıvı havuzun bir kenarındaki delikten akarak, daha alt kotta yer alan havuzda birikir. Havuzda toplanan sıvı doğal yollardan mayalanması için ağzı kapatılır. İlk mayalanma işliğinin olduğu yerde biriktirme havuzunda olur¹⁶.

Türkiye'nin Akdeniz sahillerinde belgelendirilen şarap işliklerindeki ezme tekneleri ortalama 1.80–2.75 m. ölçülerinde ve 0.30–0.50 m. derinliğindedir. Ana kayanın biçimlenmesi ile oluşturulan teknelerin bir duvarında 0.20-0.40 m. ölçülerinde kalas baskı kolu yuvası yer alır. Ezme teknesinin diğer ucundaki 0.05–0.10 m. genişliğindeki bir delik daha alt kotta yer alan, derinliği ortalama 1.00–1.50 m. genişliği 1.00–1.30 arasında değişen biriktirme havuzuna açılır. Karabel yerleşiminin yakınındaki belgelendirdiğimiz işlikler de biçim ve boyut özellikleri bakımından, bölgede belgelendirilen diğer şarap işlikleriyle benzer özellikler göstermektedir. Ezme teknelerinin herbirinde bir kalas baskı kolu yuvası ile ezme teknesiyle bağlantılı birer biriktirme havuzu bulunur. 2, 3 ve 6 numaralı işliklerde presleme için kullanılan vida ağırlık taşları korunmuştur. Dolayısıyla eldeki veriler Karabel'de belgelendirilen işliklerin şarap üretimine yönelik olduğunu doğrulamaktadır. Ayrıca açık alanda yapılan işliklerin şarap üretmek için olduğu bilinir. Preslerin yer seçiminde açık kayalık alanların tercih edilmesi, sağlamlık, kayalık alanların kolayca temizlenebilirliği ve şarap işliklerinde taneleri güneş ışığı altında preslemenin mayalanmayı (fermantasyonu) hızlandırması ayrıca su kaybını arttırarak şeker oranını yükseltmesidir¹⁷.

Bazı durumlarda bir işliğin zeytinyağı mı yoksa şarap işliği mi olduğuna çevresindeki tarım alanlarındaki terasların biçimleri de yardımcı olmaktadır. Teraslar basamaklı ya da zikzak ve bazen de salt ağacın etrafını eğrisel bir şekilde çevreleyen yarım ay şekillerinde değişik tipler göstermektedir. Hangi tip terasların ne tür bitki için inşa edildiğini kestirmek çoğu zaman güçtür. Ancak küçük bir alanı dairesel ya da yarım dairesel olarak teraslama zeytin ağaçları için pratik bir uygulamadır ve bu tip terasların zeytin ağaçları için, basamaklı terasların ise asma yetiştirmek için uygun olduğu kabul edilmektedir¹⁸. Karabel çevresindeki teraslar 4–5 metre genişliğindeki basamaklardan oluşmaktadır. Bu tip teraslama daha çok üzüm yetiştirmeye uygundur. Üstelik bazı teraslarda kurumuş asma dalları günümüze kadar korunabilmiştir.

Nikolaos'un 6. yüzyıla tarihlenen vitasında zeytinyağının ihraç malları arasında sayılmaması Alacadağ kırsalında yer alan tarım alanlarında daha çok tahıl ve üzüm yetiştirildiğini göstermektedir. Bin metrenin üzerinde bir rakıma sahip bölgede ısının düşük olması zeytin üretimini de etkilemiş olmalıdır. Dağlık alanlarda zeytin ağacı olmakla birlikte sadece bölge halkının ihtiyacı kadar ürün elde edildiği düşünülebilir. Arazide zeytin üretimine yönelik çok fazla bulgunun bulunmaması da bu görüşü destekler.

Çiftlik yerleşimindeki binalarla ilgili diğer bir sorun tarihlendirilmedir. Antik dönemlerden başlayarak her dönemde benzer biçimlerde üretimin devam etmesi nedeniyle işliklerin mimarilerine göre tarihlenmeleri mümkün görünmez. Arkeolojik kazılar sonucu ortaya çıkarılan seramik buluntuları da çoğu zaman işliklerin ilk yapıldığından Bizans dönemi sonuna kadar kullanılmış olmasından dolayı tarihlemede yardımcı olmaz. Ama düztabanlı ve ortasında kolon (miliarium) yuvası bulunan ezme teknelerinin daha çok Bizans Dönemi'nde yapıldıkları düşünülür¹⁹. Ancak işliklerin içlerinin toprak dolu olması nedeniyle düztabanlı olup olmadığını anlamak şimdilik mümkün görünmez.

¹⁶ Diler, A. (1995b). "The most common wine-Press Type Found in the Vicinity of Cilicia and Lycia". *Lykia*, 2, s. 83–84; Aydınoglu 2009, 18-20.

¹⁷ Diler 1995a, 446

¹⁸ Diler 1995a, 445.

¹⁹ Diler 1994, s. 510

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/10 Fall 2014

Yerleşimin ortasındaki kule çiftlik yapısının mimari özellikleri ve poligonal duvar örgü tekniği binanın Roma öncesine tarihlenebileceğini göstermektedir. Ama Kule çiftlik üzerine yapılan Bizans konutunun da gösterdiği gibi olasılıkla çevresindeki yapılarla birlikte Bizans çağının sonuna kadar kesintisiz kullanılmıştır. Aziz Sionlu Nikolaos'un vitasından Karabel ve çevresindeki köy, manastır ve çiftlik yerleşimlerinde oldukça kalabalık bir nüfusun yaşadığı anlaşılmaktadır²⁰. Bu dönemde Likya'nın bu dağlık kesiminde yaşayan halkın geçim kaynağı da büyük oranda tarımsal üretime dayanıyordu. Dolayısıyla Klasik çağdan beri var olan Karabel'deki işlikler yeni eklenen mekanlarla birlikte 6-7. yüzyıllarda yoğun olarak kullanılmış olmalıdır. Ticaretle elde edilen kazanç sayesinde bölgede anıtsal büyüklükte manastır ve kilise yapılarının yapılabilmesine olanak sağlamıştır. Özellikle 6. yüzyılda bölgede inşa edilen yapılar, hem boyut hem de bezemeleri bakımından İstanbul'daki imparatorluk yapılarını aratmayacak görkemdedir.

KAYNAKÇA

- AREL, A. (1990). "Foça Bağ Evleri ve Kule Ev Geleneği". *VII. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Antalya 18-23 Mayıs 1989*, Ankara, s. 43-71.
- AREL, A. (1993). "Foça Bağ Evleri ve Kule Ev Geleneği". *Egemimarlık*, 10/3, s. 37-40.
- AYDINOĞLU, Ü. (2009) *Dağlık Kilikya Bölgesinde Antik Çağda Zeytinyağı ve Şarap Üretimi: Üretimin Arkeolojik Kanıtları*, İstanbul Ege Yayınları.
- AYDINOĞLU, Ü. ve ŞENOL, A. K. (ed), (2010). *Antik Çağda Anadolu'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi Sempozyum Bildirileri Mersin 06-08 Kasım 2008*, İstanbul.
- BLUM, H. (1994/1995), "Demographie und Kirchenorganisation in Zentrallykien: Bemerkungen zur Vita Nicolai Sionitae," *Lykia* 1, s. 52-67.
- BLUM, H. (1997), *Die Vita Nicolai Sionitae. Griechischer Text*. Bonn.
- BULUT, S. (2007a). "Beydağları Çiftlik Yerleşimleri ve İşlikler". *Silifke Müzesi Konferansları Kasım 2005-Nisan 2006*, Silifke s. 23-33.
- BULUT, S. (2007b). "Gazelin İni: Trebenna Teritoryumundan Bir Çiftlik Evi" *Doğudan Yükselen Işık Arkeoloji Yazıları, Atatürk Üniversitesi 50. Yıl Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı*, Erzurum, s. 417-431.
- ÇEVİK, N. (2010), "Myra-Demre Çevresinde Bulunan Antik Yerleşimler" *Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve Çevresi*, ed. N. Çevik, Antalya, s. 181-232.
- DİLER, A. (1994). "Akdeniz Bölgesindeki Antik Çağ Zeytinyağı ve Şarap İşlikleri". *11. Araştırma Sonuçları Toplantısı Ankara 24-28 Mayıs 1993*, Ankara, s. 505-520.
- DİLER, A. (1995a). "Akdeniz Bölgesindeki Antik Çağ Zeytinyağı ve Üzüm Presleri", 1993. *12. Araştırma Sonuçları Toplantısı Ankara 30 Mayıs-3 Haziran 1994*, Ankara, s. 441-458.
- DİLER, A. (1995b). "The most common wine-Press Type Found in the Vicinity of Cilicia and Lycia". *Lykia*, 2, s. 83-97.
- DURUGÖNÜL, Serra. (1995). "Kilikia Kulelerinin Tarihteki Yeri". *Arkeoloji Dergisi, Sayı: III*, İzmir, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, s. 197-203.

²⁰ 6. yüzyılda bölgenin nüfusu hakkında değerlendirmeler için bkz. Blum, H. (1994/1995), "Demographie und Kirchenorganisation in Zentrallykien: Bemerkungen zur Vita Nicolai Sionitae," *Lykia* 1, s. 52-67; Blum, H. (1997), *Die Vita Nicolai Sionitae. Griechischer Text*. Bonn.

- DURUGÖNÜL, Serra. (1996). “1995 Yılı İçel İli (Antik Dağlık Kilikya) yüzey araştırması. Kuleler ve yerleşim yerlerine olan ilişkileri”. *14. Araştırma Sonuçları Toplantısı I*, Ankara, s. 253-258.
- DURUGÖNÜL, Serra. (1998). *Türme und Siedlungen im Rauhen Kilikien. Eine Untersuchung zu den archäologischen Hinterlassenschaften im Olbischen Territorium*. Asia Minor Studien 28, R. Habelt, Bonn.
- FORBES, H. A. ve L. Foxhall, (1978). “The Queen of All Trees”. *Expedition 21.1*, s. 37- 47.
- FOSS, C. (1996). *Cities, Fortresses and Villages of Byzantine Asia Minor*, London
- FRANKEL, R. (1997). “Presses for Oil and Wine in the Southern Levant in the Byzantine Period”. *Dumbarton Oaks Papers 51*, s. 73-84.
- FRANKEL, R. (1999). *Wine and Oil Production in Antiquity in Israel and other Mediterranean Countries*.
- HADJISAVVAS, S. (1992). *Olive Oil Processing in Cyprus: from the Bronze Age to the Byzantine Period*. Studies in Mediterranean Archaeology XCIX.
- HELLENKEMPER, H. G. ve F. HILD. (2004). *Lykien und Pamphylien, Tabula Imperii Byzantini 8*, Wien.
- İŞLER, B. (2009) Likya Bölgesi’nde Karabel Asarcık’taki Erken Bizans Dönemi Yerleşimi. H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi, Ankara.
- İŞLER, B. (2010) “Myra ve Çevresinde Bizans Dönemi” *Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve Çevresi*, Ed. N. Çevik, Antalya, s. 233-256.
- İŞLER, B. (2012) “Likya Bölgesindeki Karabel-Asarcık Yerleşimi Yapılarının Plan ve İşlev Özellikleri Üzerine Gözlemler” *Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması I: Anadolu Akdenizi Sempozyumu 04-07 Kasım 2009*, Antalya, s. 161-173.
- KONECNY, A. (1997). *Turmgehöfte in Zentral und Ostlykien*, Viyana.
- KONECNY, A. (1998), “Lykische Ölpresen. Einige Ölpresen auf dem Bonda Tepesi und im Gebiet von Isthada”. *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien* 67, s. 121-194.
- MATTINGLY, D. J. (1988), “Oil for export? A comparison of Libyan, Spanish and Tunisian olive oil production in the Roman empire”. *Journal of Roman Archaeology 1*, 33-56.
- SEVCENKO, I. ve N. P. SEVCENKO (1984). *The Life of Saint Nicholas of Sion*, Massachussetts.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/10 Fall 2014

